

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г. С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
Лабораторія психології навчання імені І. О. Синиці
Лабораторія психодіагностики та науково-психологічної інформації
Лабораторія когнітивної психології**

**НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ
Кафедра загальної та практичної психології**

**Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ**

Київ – 2020

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г. С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
Лабораторія психології навчання імені І. О. Синиці
Лабораторія психодіагностики та науково-психологічної інформації
Лабораторія когнітивної психології**

**НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ
Кафедра загальної та практичної психології**

**Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
«НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ»**

*Конференцію присвячено 75-річчю створення
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*

Збірник тез наукових доповідей

11 червня 2020 року

Київ

2020

Рекомендовано до розповсюдження за ухвалою вченої ради Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (протокол № 11 від 24 вересня 2020 року).

Нова українська школа: психологічні проблеми : збірник тез наукових доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 11 червня 2020 року) / за ред. С. Д. Максименка. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 125 с.

Редакційна колегія:

С. Д. Максименко, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
Н. В. Пророк, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України; **Л. В. Дзюбко**, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України; **Л. О. Шатирко**, старший науковий співробітник Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України; **С. Т. Бойко**, науковий співробітник Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України

Метою проведення конференції, присвяченої 75-річчю створення Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, є висвітлення засад, розвитку та практичного застосування концепції Нової української школи. Зокрема розглянуто психологічні та педагогічні проблеми розвитку особистості в умовах Нової української школи; питання мотивації особистості до навчання в умовах сучасного інформаційного суспільства; психолого-педагогічні аспекти взаємодії суб'єктів освітнього простору (освітні, вікові, гендерні, взаємодія з дітьми з особливими потребами); питання психологічної культури та медіаграмотності вчителя; психологічні аспекти діджиталізації суспільства; новітні психологічні технології і методики в педагогічному процесі; питання психологічної безпеки суб'єктів сучасного освітнього простору.

Відповідальність за вірогідність викладеного матеріалу та належність його автору, за правильне цитування джерел та посилання на них покладено на авторів тез доповідей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

© Інститут психології імені Г. С. Костюка
НАПН України, 2020

Зміст

Белоусова Н. М., Лисянська Т. М. До проблеми системного мислення майбутніх фахівців природоохоронної діяльності	5
Бойко С. Т. Інформаційно-психологічна культура суб'єктів освітнього процесу в сучасних умовах	7
Гнатюк О. В. Мотивація молодших школярів до навчання в умовах сучасного інформаційного суспільства	12
Гринькова Н. М., Шагай Н. І. Виховання дитини з особливими освітніми потребами в умовах нової української школи: теоретичні та практичні концепти	17
Гудінова І. Л. Самопроєктування в інтернет-середовищі: смислопороджувальні можливості	22
Гурлева Т. С. Суб'єктність учителя як умова психологічної безпеки учнів	27
Дерех Т. Б. Чинники розвитку емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку	32
Джежер-Личова С. М. Сталий розвиток: шлях від безпеки довілля до психологічної безпеки дошкільника	35
Дзюбка Л. В. Робота шкільного психолога з формування безпечної поведінки дітей початкової освітньої ланки	40
Зазимко О. В. Визначення критеріїв ефективності новітніх технологій навчання на основі дослідження семантичного простору учнів	45
Зарецька О. О. Про можливості конструювання досвіду особистості в контексті дистанційної психологічної взаємодії	50
Кондратенко Л. О. Система діагностики мотивації до навчання школярів в інформаційному суспільстві	52
Лебединська І. В. Проект Просвітництва у контексті неklasичної парадигми знання	55
Мещераков Д. С. Key psychological factors of the cybersecurity	58
Музика О. Л. Особливості розроблення методики дослідження ціннісного самовизначення осіб із ознаками обдарованості	60
Назар М. М. Дистанційне навчання в інформаційному суспільстві під час пандемії covid-19	62
Наконечна М. М. Інтерсуб'єктна взаємодія в освітньому просторі	66
Папуча М. В., Наконечна М. М. Проблема свободи учнів у навчанні	68
Поклад І. М. Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в умовах нової української школи	75

Пророк Н. В. Іформаційне суспільство: вплив на мотивацію до навчання	79
Рудницька С. Ю. Психологічні аспекти розвитку освіти в умовах мінливого сьогодення	83
Стельмашук Ж. Г. Дослідження рівня емоційного інтелекту у майбутніх учителів початкової школи	85
Турій Т. П. Психологічні аспекти становлення емоційного інтелекту молодшого школяра в контексті Нової української школи	88
Федорич О. В., Добровольська Н. А., Виноградова В. Є. Застосування апарату «віталізатор-антистрес» для корекції емоційного стану військовослужбовців	93
Царенко Л. Г. Тип наукового пізнання і діагностика мотивації до навчання	96
Чекстере О. Ю. Діагностика мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання	101
Шаумян О. Г., Діденко В. С. Соціальна діагностика, корекція та реабілітація як методи соціальної роботи з дітьми, позбавленими батьківського піклування	107
Шилова Г. П. Споглядання в контексті становлення Нової української школи	110
Шиловська О. М. Використання нарративних практик самопроекування в підлітковому віці як засіб розвитку особистості	115
Юрченко В. І. Позитивна «я-концепція» вчителя нової української школи як складова його психологічної культури	121

Література

1. Алексеева М. І. Мотиви навчання учнів : посіб. для вчителів. Київ : Радянська школа, 1974. 120 с.
2. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка. *Изучение мотивации детей и подростков*. Москва : Педагогика, 1972. 352с.
3. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции. *Конспект лекций*. Москва, 1971. 180 с.

ВИХОВАННЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ КОНЦЕПТИ

Гринькова Надія Михайлівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет*

Шагай Надія Іванівна,
*директорка,
Комунальна установа «Клеванський інклюзивно-ресурсний центр»
Клеванської селищної ради Рівненського району Рівненської області*

Актуальність дослідження. В умовах сьогодення надзвичайної актуальності набуває проблема організації оптимального освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами, яке уможливить створення належних умов для формування їхньої особистості, вихованості та готовності до активної життєдіяльності.

Вирішити означену проблему покликана інклюзивна освіта, основні положення реалізації якої визначені у ряду нормативно-правових документах, а саме: Законах України «Про освіту» (статті 19 «Освіта осіб з особливими потребами» та 20 «Інклюзивне навчання»), «Про доступ дітей з особливими потребами до освіти», «Про реабілітацію інвалідів»; Конституції України; Концепції «Нова українська школа»; Положенні про інклюзивно-ресурсний центр та інших.

Здійснений аналіз наукових джерел та публікацій дав змогу зробити висновок про багатоаспектність актуалізованої проблеми, наявність значної кількості теоретичних та методичних праць. Зокрема, ефективні освітні

технології інклюзивного навчання представлені у наукових доробках А. Колупаєва, О. Таранченко, З. Шевців та інших.

Питання підготовки фахівців до реалізації інклюзивної освіти в Новій українській школі стало предметом вивчення О. Мартинчук, Л. Швайки. Також Л. Вікарій та О. Боровська охарактеризували зміст та технологію створення інклюзивного освітнього середовища в закладах позашкільної освіти.

У працях А. Ангелової, Н. Івашури, Н. Примака, Л. Прохоренко представлені теоретичні та практичні аспекти організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, окремі аспекти означеної проблеми представлені в наукових доробках та публікаціях, однак характеристика теоретичних та практичних основ виховання дитини з особливими освітніми потребами в умовах Нової української школи залишається наразі актуальною та важливою, що і є **метою нашого дослідження.**

Результати теоретичного аналізу проблеми. Аналіз психолого-педагогічних, філософських та концептуальних засад уможливили визначення основних понять та аспектів означеної проблеми. Так, інклюзивна освіта – це ефективна індивідуалізована система навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладів загальної середньої освіти. Здобуття освіти відбувається за індивідуальним навчальним планом за умови забезпечення психолого-педагогічним та медико-соціальним супроводом. Інклюзивна освіта покликана створити оптимальне освітнє середовище, яке б враховувало інтереси, потреби і можливості кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

У свою чергу, діти з особливими освітніми потребами – це особи до вісімнадцяти років, які потребують додаткової підтримки та допомоги у здобутті освіти: діти з порушеннями психофізичного розвитку, діти з інвалідністю, діти-біженці, працюючі діти, діти-мігранти, діти – представники національних меншин, діти із сімей з низьким прожитковим мінімумом, безпритульні діти, діти-сироти, діти із захворюваннями СНІД тощо. У

нормативно-правових актах України задеклароване визначення терміну «діти з особливими освітніми потребами», яке охоплює дітей з порушеннями психофізичного розвитку та дітей з інвалідністю [1, с. 10].

Концепцією «Нова українська школа» визначені головні засади діяльності сучасних освітніх закладів, серед яких особистісно-орієнтована модель освіти, у рамках якої школа повинна максимально враховувати права дитини, її здібності, потреби та інтереси, а також на практиці реалізовувати основні положення інклюзивної освіти [2, с. 17]. Діти з особливими освітніми потребами можуть вступати в школу у віці фізичної готовності. Тривалість перебування в початковій школі для таких дітей можна буде продовжити з доповненням корекційно-розвивального складника [2, с. 21].

Л. Виготський, визначний психолог, зробив наголос на тому, що у навчанні дітей із психофізичними вадами необхідно насамперед враховувати сильні сторони, здібності, таланти учня, а не акцентувати увагу на тому, чого немає або розвинене на неналежному рівні.

Дуже важливе значення для створення інклюзивного освітнього середовища мають ідеї видатного педагога В. Сухомлинського, котрий зазначав: «Вчити і виховувати таких дітей потрібно у масовій загальноосвітній школі: створювати для них якісь спеціальні навчальні заклади немає потреби. Ці діти не є потворними, а найкрихітніші, найніжніші квіти в безмежно різноманітному квітнику людства» [3, с. 92–93].

Здобуття освіти в інклюзивних класах має на меті реалізувати одну із головних ідей освіти в цілому: усі діти являють собою безперечну цінність та є активними членами суспільства. Основоположники Концепції інклюзивної освіти переконані, що спільне навчання має великий виховний потенціал як для дітей з нормальним рівнем розвитку, так і для дітей з особливими освітніми потребами, їхніх батьків, держави та суспільства загалом.

Практика роботи переконливо доводить необхідність акцентування уваги педагогів, які працюють в інклюзивних класах задля розвитку та вдосконалення здібностей дітей, задоволення їхніх можливостей, інтересів та потреб.

Співпраця, комунікація з іншими дітьми створюють оптимальні умови для розвитку когнітивної сфери, соціального, емоційного, психологічного та фізичного вдосконалення дітей з особливими освітніми потребами. Водночас в учнів з нормальним рівнем розвитку активно формуються такі риси, як людяність, милосердя, толерантність, терпимість, доброта тощо.

Зміст виховання учнів з особливими освітніми потребами передбачає утвердження загальнолюдських принципів: правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності та доброчесності на національному ґрунті, він зумовлений потребами і вимогами суспільства до формування всебічно розвиненої особистості. З огляду на ці чинники, до завдань виховання таких дітей в Новій українській школі належать: формування національної свідомості й самосвідомості, прагнення жити в гармонії з природою, свідомої дисципліни, обов'язку та відповідальності, поваги до закону, до старших.

До найважливіших принципів виховання дітей з особливими освітніми потребами віднесемо: гуманізацію та демократизацію виховного процесу, самоактивність і саморегуляцію, системність, комплексність і міждисциплінарну інтегрованість, наступність та безперервність, культуровідповідність, інтеркультурність.

Вихованість особистості передбачає сформованість таких компонентів: моральні знання, почуття, моральні якості, цінності, культури зовнішнього вигляду та поведінки, а також системи ціннісного ставлення.

З метою формування вихованості дітей з особливими освітніми потребами, як свідчить практика, необхідно застосовувати систему наступних методів виховання: формування моральних знань (розповідь, пояснення, переконання, приклад, читання й обговорення літературних творів на морально-етичну тематику, морально-етична бесіда); формування досвіду поведінки (вправи, привчання, рольова гра, доручення); стимулювання поведінки та діяльності учнів (гра, заохочення та покарання).

Як засвідчив аналіз освітнього процесу, в інклюзивних класах ефективною формою корекційно-виховної роботи є морально-етичні бесіди

таких видів:

- *ігрова бесіда* («Добрий – злий», «Ввічливо – неввічливо»);
- *бесіда з елементами драматизації* («Правила поведінки в театрі, автобусі, на вулиці»);
- *стимулююча бесіда, яка заснована на активній мислительній діяльності* («Навіщо людині працювати?», «Чи потрібно допомагати мамі? », «Хто може бути справжнім другом»).

Метою такої роботи є пояснення школярам основних етичних понять, норм і правил поведінки, формування критичності, самокритичності, адекватного ставлення до навколишнього світу живої і неживої природи, формування культури моральної дії та поведінки.

Крім бесіди, в інклюзивних класах необхідно застосовувати інші форми корекційно-виховної роботи: сюжетно-рольові ігри («Йдемо в гості», «Чарівні слова», «Правила поведінки в громадських місцях (вулиці, лікарні, магазині)»), ранки («Прості правила етикету»), свята, тематичні екскурсії, ігри-подорожі, зустрічі з цікавими людьми, диспути, читацькі конференції, ранки, вечори відпочинку, шефство старших школярів над молодшими учнями чи людьми похилого віку.

Висновки. Таким чином, в основу виховання дитини з особливими освітніми потребами покладено принципи дитиноцентризму, співробітництва, партнерства, ціннісного підходу. При цьому ефективним є застосування системи форм, методів, засобів, які спрямовані на становлення моральних якостей, культури поведінки і є активним стимулюючим чинником розвитку дитини.

Література

1. Заєркова Н. В., Трейтяк А. О. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків. Київ, 2016. 68 с.
2. Концепція «Нова українська школа»: затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу. *Вибрані твори*: В 5 т. Т. 1. Київ : Радянська школа, 1976. 654 с.